

Potenciāli zaudētie mūža gadi alkohola lietošanas dēļ

Jolanta Skrule^{1,2}, Mārcis Trapencieris³, Ģirts Briģis¹

¹ Rīgas Stradiņa universitāte, Sabiedrības veselības un epidemioloģijas katedra, Latvija

² Slimību profilakses un kontroles centrs, Latvija

³ Latvijas Universitāte, Filozofijas un socioloģijas institūts

Ievads. Pētījumi par slimību slogu rāda, ka alkohola lietošanas dēļ 2010. gadā pasaulē nomiruši vairāk nekā 5 miljoni cilvēku. Tas alkohola lietošanu izvirza kā trešo nozīmīgāko priekšlaicīgas nāves un invaliditātes riska faktoru. Savukārt Austrumeiropas valstīs alkohola lietošana izvirzījies kā galvenais novēršamais riska faktors, otrajā un trešajā vietā atstājot augstu asinsspiedienu un smēķēšanu [Lim, et al., 2012]. Alkohola epidemioloģijā parasti tiek izdalītas slimības (saskaņā ar SSK-10), kuru rezultātā izraisītie nāves gadījumi ir 1) tieši saistīti ar alkohola lietošanu (piemēram, alkohola aknu ciroze, alkohola kardiomiopātija, saindēšanās ar alkoholu); 2) daļēji saistīti ar alkohola lietošanu. Daļēji saistīto nāves cēloņu gadījumā mēdz izdalīt divu veidu grupas: a) ar hronisku alkohola lietošanu saistītās slimības (piemēram, atsevišķas onkoloģiskās slimības, aknu slimības, infekcijas slimības), un b) ar akūtu alkohola lietošanu saistītās slimības un stāvokļi (piemēram, noslikšana, nosalšana, traumas u. tml.).

Pēc Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāzes datiem mirstība no slimībām, kas tieši saistītas ar alkohola lietošanu, dinamiskā pieaug. 2011. gadā šis rādītājs bija 714 gadījumi jeb 34,7 uz 100 000 iedzīvotāju (2,5% no kopējā mirušo skaita).

Priekšlaicīgu mirstību raksturo potenciāli zaudēto mūža gadu rādītājs līdz 64 gadu vecumam.

Darba mērķis. Aprēķināt 2011. gadā potenciāli zaudētos mūža gadus, ko izraisījusi mirstība no ar alkohola lietošanu saistītiem nāves cēloņiem.

Materiāls un metodes. Lai noskaidrotu alkohola lietošanas ietekmi (alkohola atributējamās frakcijas) uz mirstību no konkrētiem nāves cēloņiem, ņemti vērā Latvijas iedzīvotāju alkohola lietošanas paradumi, kas iegūti 2011. gadā veiktā šķērsgriezuma pētījumā (aptaujāti 4522 15–64 gadus veci Latvijas iedzīvotāji), kā arī aprēķināti relatīvie riski dažādām slimību grupām, izmantojot literatūrā publicēto metaanalīžu rezultātus.

Potenciāli zaudēto mūža gadu rādītāja aprēķināšanai izmantoti Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datu bāzes dati par mirušajiem no 15 līdz 64 gadu vecumam 50 ar alkohola lietošanas risku tieši un daļēji saistītu diagnožu grupās.

Rezultāti. Rezultāti rāda, ka 2011. gadā, nomirstot (no 15 līdz 64 gadu vecumam) no alkohola izraisītiem nāves cēloņiem, zaudēti 18 977,4 potenciālie mūža gadi jeb apmēram 20,8% no visiem zaudētajiem gadiem šajā vecumā. Salīdzinot alkohola dēļ potenciāli zaudēto mūža gadu rādītāju dzimumu grupās, redzams, ka vīriešiem tas ir 5,4 reizes augstāks nekā sievietēm – attiecīgi 2372,8 gadi uz 100 000 attiecīgā vecuma vīriešu (15 841,4 gadi jeb 83%) un 437,5 uz 100 000 sievietes (3136,0 gadi jeb 17%). 47% (8859,3 gadi) potenciāli zaudēto mūža gadu alkohola dēļ mirstības cēlonis ir tieši ar alkohola lietošanu saistītie cēloņi, no kuriem visnozīmīgākie ir alkohola kardiomiopātija (I42.6 saskaņā ar SSK-10), alkohola izraisītas aknu slimības (K70), psihiski un uzvedības traucējumi alkohola lietošanas dēļ (F10). 39% (7446,6 gadi) iemesls ir daļēji ar alkohola lietošanu saistīti akūti stāvokļi, t. sk. visnozīmīgākie ir pašnāvības (X60-X84) un transporta negadījumi (V02-V89). No analizētajām daļēji alkohola dēļ izraisīto slimību grupām visvairāk mūža gadu zaudēts hroniska hepatīta un aknu cirozes (K73-K74) dēļ.

Secinājumi. 2011. gadā 20,8% no potenciāli zaudētajiem mūža gadiem 15–64 gadu vecumā ir alkohola izraisītu nāves cēloņu dēļ. Lielākā daļa (83%) šo mūža gadu zaudējušo ir vīrieši. Galvenā nāves cēloņu grupa, kā dēļ tiek zaudēts visvairāk potenciālo mūža gadu alkohola izraisītu iemeslu dēļ, ir tieši ar alkohola lietošanu saistīti cēloņi: alkohola kardiomiopātija, alkohola aknu slimības, bet daļēji saistīto slimību un stāvokļu grupā visvairāk zaudēto mūža gadu ir pašnāvību dēļ. Aprēķināto rādītāju var izmantot alkohola lietošanas izraisītu ekonomisko zaudējumu aprēķinos.